

**АПУБЛІКАВАНЫЯ КРЫНІЦЫ ПА ГІСТОРЫІ ЖАНОЧЫХ МАНАСКІХ
РЫМСКА-КАТАЛІЦКІХ СУПОЛЬНАСЦЕЙ
НА ТЭРЫТОРЫІ ЗАХОДНЯЙ БЕЛАРУСІ Ў 1921–1939 гг.**

Аўсейчык Юлія Аляксандраўна

Нацыянальны Полацкі гісторыка-культурны музей-запаведнік
(г. Полацк, Беларусь)

У артыкуле разгледжаны апублікаваныя крыніцы па гісторыі жаночых манаскіх рымска-каталіцкіх кангрэгацый у міжваенны перыяд на тэрыторыі заходнебеларускіх зямель.

Большасць крыніц па гісторыі манаскіх кангрэгацый была апублікавана па-за межамі Беларусі, а менавіта ў Польшчы. Гэта было звязана з заснавальнікамі законных супольнасцей, якія часцей за ўсё былі палякамі, і з першапачатковым знаходжаннем манаскіх пляцовак на польскіх землях.

У міжваенны перыяд на тэрыторыі Заходняй Беларусі працавала чатырнаццаць кангрэгацый. Пры даследаванні дзейнасці манаскіх супольнасцей важную ролю адыгрываюць іх канстытуцыі, у якіх утрымліваюцца звесткі аб мэце і духу супольнасці, умовах прыняцця да супольнасці, этапах фармацыі (пастулат, навіцыят), абавязках, зароках (паслухмянасці, беднасці, чысціні), адносінах (міжузаемных, да бліжняга, пробашча, ксяндзоў спаведнікоў) і г.д. У канстытуцыях звычайна прапісваецца ўнутраная арганізацыя і структура супольнасці, а таксама накірункі дзейнасці. Уставы кангрэгацый (“Ustawy Rodziny Maryi. Część II. Ascetyczna” [16]) і дырэкторыумы (“Dyrektorium. Zgromadzenia SS. Zmartwychwstania Pańskiego” [7], “Dyrektorjum. Zgromadzenia SS. Urszulanek Polskich” [6]) інфармацыйна дапаўняюць канстытуцыі манаскіх супольнасцей.

Больш вузкапрофільную інфармацыю аб характары і накірунках дзейнасці супольнасцей даюць працы метадычнага характару. Да іх ліку можна аднесці наступныя выданні: “Tajemnica wychowania. Pedagogiczne wskazówki dla sióstr wychowawczyń I sióstr nauczycielek” [15], “Podręcznik dla Sióstr Miłosierdzia służ ubogich chorych w szpitalu i przy nawiedzaniu po domach” [14].

Значным аспектам у гісторыі вывучэння дзейнасці кангрэгацый з’яўляюцца крыніцы “асабістага” характару – мемуарная літаратура. Да гэтай групы адносіцца “Духовы дзённік” [1] Ю. Матулевіча, заснавальніка кангрэгацыі сясцёр

з'яўляецца. Хоць дадзенае выданне на беларускай мове, але надрукавана было ў Польшчы. “Dziennik duszy” [3] – яшчэ адна апублікаваная праца з жанру мемуарыстыкі. Аўтарам была Ванда Банішэўская, сястра ад Анёлаў. Успаміны пра назарэтанак, якія працавалі ў Навагрудку, прысвечана кніга Аляксандра Звярко “Wysłuchane w sygnały ziemi nowogrodzkiej” [20]. Аўтар у 1938 г. скончыў на выдатна школу, якая прыналежала Супольнасці Сям’і з Назарэту.

Каштоўнымі для разумення прычын і ўмоў заснавання супольнасцей з’яўляецца карэспандэнцыя. Некаторыя дакументы, якія адносяцца да гэтай групы, былі апублікаваныя (“Wybor pism Bolesławy Lament. Zgromadzenie Sióstr Misjanerek Świętej Rodziny” пад рэдакцыяй Я. Бара [2]). Праца прысвечана некаторым лістам Б. Лямэнт, якая была заснавальніцай Супольнасці Сясцёр Місіянерак Святой Сям’і. Значная частка карэспандэнцыі Ю. Матулевіча таксама была апублікавана [13]. У 2023 г. у Варшаве выйшла кніга “Bolesława Lament. Sumariusz” [11], у якой змешчаны законы, якія рэгламентавалі паўсядзённае жыццё місіянерак у той час, калі яны толькі пачыналі сваю дзейнасць, да афіцыйна зацверджаных канстытуцый.

Важную ролю адыгрываюць матэрыялы перыядычнага друку, што выходзілі ў даследуемы перыяд. Іх вывучэнне дазваляе больш усебакова разгледзець прычыны стварэння супольнасцей, а таксама асэнсаваць гістарычныя ўмовы таго перыяду. Сярод перыядычных выданняў агульнага характару вельмі важным з’яўляецца “Poślaniec Serca Jezusowego” [18] – найстарэйшы каталіцкі штомесячнік у Польшчы. Дадзенае выданне друкавала інфармацыйныя лісты пра ўсе манаскія супольнасці. Яшчэ адным важным часопісам з’яўляўся “Rycerz Niepokalanej” [10], які дарэчы, у 1920-х гг. друкаваўся ў Гродне.

Статыстычныя дадзеныя аб манаскіх супольнасцях (імёны і прозвішчы настояцельніц, горад, дакладны адрас) – гэта звесткі, якія ўтрымліваліся ў каталогу “Catalogus ecclesiarum et cleri archidioecesis Vilnensis” [4] пра кляштары ў Віленскай дыяцэзіі, і ў “Elenchus ecclesiarum et cleri dioecesis Pinscensis” [8] – Пінскай дыяцэзіі. Такія каталогі выходзілі кожны год у міжваенны перыяд на тэрыторыі пазначаных дыяцэзій.

Таксама некаторыя супольнасці мелі свой уласны перыядычны друк. Так, кангрэгацыя сясцёр уршулянак выпускала “Katalog Zgromadzenia SS. Urszulanek Polskich” [9], які змяшчаў спіс усіх законных пляцовак. У дадзеным выданні прадстаўлена інфармацыя аб членах супольнасці, іх дзейнасці. Каталог абнаўляўся штогод. Пра супольнасць сясцёр палатынак можна было прачытаць у штомесячным часопісе “Królowa Apostolów”, які выдаваўся ў 1908–1939 гг. айцамі палатынамі. Выданне было прысвечана палякам, якія жылі ў эміграцыі, каб захаваць іх рэлігійную і нацыянальную самасвядомасць. Дзейнасці прадстаўнікоў жаночай супольнасці Каталіцкага Апостальства ў часопісе было прысвечана нямала артыкулаў [5, 12, 17, 19].

Такім чынам, можна зрабіць выснову, што апублікаваных крыніц па гісторыі жаночых манаскіх супольнасцей на заходнебеларускіх землях у міжваенны перыяд у Беларусі няма. Усе крыніцы, якія на дадзены момант апублікаваныя, польскамоўныя: дакументы, метадычная і мемуарная літаратура, перыядычны друк.

Літаратура

1. Матулевіч, Ю. Духовы дзённік / Ю. Матулевіч. – Рым-Друя : Wydawnictwo Ksieży Mariani, 1997. – 98 с.
2. Bar, J. Wybor pism Bolesławy Lament. Zgromadzenie Sióstr Misjanarek Świętej Rodziny / J. Bar. – Białystok, 1975. – 185 s.
3. Boniszewska, W. CSA Ukryta przed światem. Dziennik duszy / W. Boniszewska CSA. – Wydawnictwo : Świętego Pawła. – 2016. – 464 s.
4. Catalogus Ecclesiarum et cleri Archidioecesis Vilnensis. – Vilnae : Excudebat Officina Typographica Archidioecesana, 1936. – 207 s.
5. Co nowego w Domu Misyjnym Sióstr Pallotynek w Rajcy // „Królowa Apostołów”. – 29 (1936). – nr 9. – s. 267–272.
6. Dyrektorjum. Zgromadzenia SS. Urszulanek Polskich. – Kraków: Nakładem Zgromadzenia SS. Urszulanek. Odbito w Drukarni Polskiej, 1937. – 160 s.
7. Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr Zmartwychwstania Pańskiego, Lwów 1932.
8. Elenchus Ecclesiarum et cleri dioecesis Pinscensis pro anno domini 1928. – Pinski: Tupis typographiae dioecesanae, 1928. – 128 s.
9. Katalog Zgromadzenia SS. Urszulanek Polskich. – Kraków: Powściągliwość I Praca, 1933. – s. 61.
10. Kronika // Rycerz Niepokalanej. – 1939. – № 8 (212). – S. 248–252.
11. S. Bolesława Lament – Dzieła Zebrane / opracował Ł. Cybulski. Wydawnictwo Naukowe UKSW: Warszawa, 2023. – 184 s.
12. Soból, Z. Pierwsze Pallotyńki w Polsce / Z. Soból. „Królowa Apostołów”. – 28 (1935). – nr 3. – s. 73–75.
13. Pisma wybrane. Błogosławiony Jerzy Matulewicz. Wyboru dokonali i do druku przygotowali J. Bukowicz i T. Górski. – Warszawa : Wydawnictwo Księży Marianów, 1988. – 267 s.
14. Podręcznik dla Sióstr Miłosierdzia sług ubogich chorych w szpitalu i przy nawiedzaniu po domach. – Warszawa : Sal. Szkł. Rzem. (Dział Grafiki), 1937. – 210 s.
15. Tajemnica wychowania. Pedagogiczne wskazówki dla sióstr wychowawczyń I sióstr nauczycielek zakładów naukowych Zgromadzenia SS. Najśw. Rodziny z Nazaretu według O. Berelle’a – M. Hubera / przerobił i zastosował M. Massalski. – Częstochowa : Druk. T. Nagłowski i S. ka, 1929. – 64 s.
16. Ustawy Rodziny Maryi część II. Ascetyczna ułożona przez ks. Arcybiskupa Felińskiego. – Lwów : Z. I. Związkowej Drukarni, Lindego 4., 1913. – 55 s.
17. Wierzbica, S. Na wschodnich rubieżach kraju / S. Wierzbica // „Królowa Apostołów”. – 26 (1933). – nr 1. – s. 22–25.
18. Z naszej korespondencji // Poślaniec Serca Jezusowego. – 1934. – № 4. – s. 143–146.
19. Z naszych domów misyjnych // „Królowa Apostołów”. – 26 (1933). – nr 11. – s. 301–303.
20. Zwierko, A. Wysłuchane w sygnały Ziemi Nowogródzkiej-wspomnienia o Nowogródzczyźnie i Siostrach Nazaretankach z lat 1929-1945 / A. Zwierko. Wydawnictwo : ASP Rymśa, 2003 – s. 159.